

Wat zijn wieren? De perceptie van (mariene) biologie in de media

22623

Guido Rappé

Als ik, een traditie die ik van thuis heb meegekregen, op zondagmorgen boterkoeken ga halen bij de enige bakker in het dorp, neem ik wel eens de gratis krant De Zondag mee. Zo ook zondag 4 november 2001. Daarin op blz 23, editie Gent, onder de kop MEDIA, een interview met Tessa Vermeiren, hoofdredactrice van Weekend Knack, een dame die de laatste tijd wel meer in de media, d.i. buiten haar eigen medium, verschijnt. Daaruit de volgende citaten, waarvan ik mag veronderstellen dat de interviewer tamelijk letterlijk de woorden van de geïnterviewde weergeeft: "... we graven in de diepte. Ik durf gerust zeggen: oppervlakkigheid is ons vreemd." en een paar regels verder "Weekend Knack wordt gemaakt door het zelfde type mensen die ook het blad lezen: mensen met diepgang."

Dat zijn allemaal nobele principes en streefdoelen, hoewel ik, als ik zoiets lees, onwillekeurig moet denken aan Vlaamse no-nonsense gezegden als "eigen lof stinkt" of in andere bewoordingen "goede wijn behoeft geen krans". Bovendien, als zo'n redactrice zegt dat zij en haar medewerkers diepgang hebben en

oppervlakkigheid hen vreemd is, moeten zij dat ook op het terrein waarmaken natuurlijk, anders zijn dat wel erg loze beweringen.

Ik was eigenlijk niet van plan om hier enige aandacht aan te geven, ware het niet dat datzelfde weekblad kort tevoren een artikel had gepubliceerd dat lijnrecht het tegendeel bewijst van de fraaie bewoordingen hierboven.

Ik doel op de 'special' Culinair (Weekend Knack nr 43 van 24 tot 30 oktober 2001), meer bepaald het artikel "Wieren, groenten uit de zee". Daarin struikel ik over de fouten, ongeoorloofde suggesties en inconsequenties. Ik overloop ze even en probeer u eventueel met een parallel voorbeeld te wijzen op de 'diepgang' van de vergissing.

1. Zoals het een goede titel voor een informatief stukje journalistiek betaamt, moet de vlag m.i. de lading dekken. Dat is niet zo, want het artikel gaat over meer dan alleen maar wieren. Een kleine ingreep in de kop, wieren EN ANDERE groenten uit de zee, had nochtans volstaan.

2. Op blz 66, 2de paragraaf, regel 4 "...*Porphyra tenera* of roodwier..."

Dat is zoveel als zeggen "Homo sapiens of chordadier". U leest het goed, chordadier, niet gewerveld dier, niet zoogdier, niet primate, niet mens. De journalist synonimiseert het laagste hiërarchisch niveau met het hoogste. Het geslacht *Porphyra*, dat ook aan onze kust met meerdere soorten voorkomt, en waarvan de genoemde soort op wereldvlak het meest gekweekt wordt, is één van de weinige wieren die een goed ingeburgerde Nederlandse naam heeft: purperwier. Het behoort, samen met enkele duizenden andere soorten, tot de groep van de roodwieren of Rhodophyta. Zoals u wellicht weet, hebben alle gekende organismen een wetenschappelijke naam, bedoeld om ondubbelzinnige communicatie, binnen de eigen taal en over de talen heen, mogelijk te maken. In de menselijke omgang veel opduikende organismen hebben ook een Nederlandse naam verworven. Daarnaast sluipen de gebruiksnamen vanuit andere talen (hier Japans, Chinees, Iers) of subculturen (hier exotische keukens) ook nog eens onze moedertaal binnen. Zo krijg je situaties als deze, *Porphyra* is purperwier is nori, allemaal erg verwarrend. Zou het niet simpeler zijn altijd en overal de éénduidige wetenschappelijke naam te gebruiken? Dan hadden rare woorden als wakame, dulse, kombu, carrageen-zeemos, arame en veel andere

vermeden kunnen worden. Maar allicht sta ik hier in de woestijn te preken.

3. Op blz 66, 3de pragraaf, 2de alinea, regel 1-2 "Traditionele fijnproevers zijn nog niet helemaal overtuigd van de merites van wieren. Het meest algemeen gewaardeerd is zeekraal ..." en blz 68, kadertekst, 4de laatste regel "... zeekraal en ander wier..."

Hier wordt het pas echt gortig. Ik kan alleen maar concluderen dat de gehanteerde definitie van 'wier' in het artikel iets is van de strekking: het heeft met de **zee** te maken, het is **eetbaar** en het is **geen beest**. Zeekraal is namelijk helemaal geen wier, net zomin als zeeaster (zie 4) en u en ik. Alsof in een artikel over stoelen en tafels plots ook - ik zeg maar wat - een kurkentrekker opduikt, op basis van een simplistische associatie: een kurkentrekker pleegt wel eens op een tafel te liggen. Eigenlijk ben ik niet eens tevreden met deze associatie; ze drukt niet sterk genoeg uit wat ik wil zeggen. Zeekraal is een landplant, een zaadplant, een bloemplant, zoals de roos in uw tuin. Wieren hebben daar geen uitstaans mee, net zomin als een tandenstoker iets met een ruimte-satelliet te maken heeft (dat lijkt er al beter op, als beeld).

4. Op blz 68, 2de alinea, regel 1 en verder, waar het gaat over zeeaster (de

journalist geeft er wel de wetenschappelijke naam bij, een lovenswaardige geste), wordt het niet letterlijk gezegd, maar door de hele context gesuggereerd dat het ook hier zou gaan om een wier. Uit het vorige punt weet u al dat dat niet zo is. Misschien heeft de journalist, als hij een tuin heeft, er naast rozen, ook asters staan, met hun violette of lichtpaarse bloemen. En ja, zonder het wellicht te beseffen: hij heeft zeker wieren in zijn waarschijnlijke tuin, maar asters horen daar niet bij. Bovendien geeft de heer van Doveren zichzelf en de lezer - blijkbaar onbewust - een voorzet om tot een beter inzicht te komen, in de laatste regel van dezelfde alinea "Aan de VUB zocht men naar rassen die veel zaad produceren". Wieren produceren geen zaden, maar sporen.

Ik zou mij als lezer, als 'mens met diepgang' in de bewoordingen van de hoofdredactrice, in elk geval meer au sérieux genomen voelen, als teksten, waarvoor de redactie duidelijk niet de expertise in huis heeft, eens zouden voorgelegd worden aan een kritische corrector.

Dit artikel doet mij denken aan andere dergelijke voorvallen, zoals dat interview op televisie, ergens in het voorjaar van 2000, in verband met nieuwe regelgeving rond het gebruik van het giftige TBT (tributyltin) in

'anti-fouling' verven. Daarin vertelde de geïnterviewde minister, nota bene mevrouw Magda Aelvoet van AGALEV, dat dat verven waren die dienen om de begroeiing van 'mos' op scheepsrompen te weren. Nu groeit er op scheepsrompen vanalles: bacteriën, wieren, zeepokken, eendenmossels, mosdiertjes, hydropoliepen, anemonen, tweekleppigen, tunicaten,... maar geen mossen. Van een minister van een 'groene' partij, zou je toch wat meer kennis van de natuur mogen verwachten.

Ook de kwakkels die telkens weer in de kranten verschijnen als er eens een walvis aanspoelt, doen mij mijn wenkbrauwen fronsen.

Zouden wij, natuurliefhebbers en, zonder pretentius te klinken, toch een beetje -kenners, de enigen zijn die ons zo dikwijls moeten ergeren? Zouden de haren van chemici, natuurkundigen, geografen, historici, taal-liefhebbers, kunstliefhebbers, muziek-liefhebbers, boekenliefhebbers, film-liefhebbers, toneelliefhebbers, dans-liefhebbers, modeliefhebbers, architectuurliefhebbers, meubelliefhebbers, antiek-liefhebbers... ook zo dikwijls ten berge rijzen, bij het lezen van onzin op hun vakgebied? Wat moet dat niet betekenen bij extrapolatie over alle onderwerpen van een nummer of een volle jaargang van een blad als dit, als ik mezelf als maat

mag nemen voor een lezer met enige elementaire kennis op een bepaald terrein?

Worden wij constant door de media als kleuters beschouwd? Of zijn de kleuters de journalisten zelf, die hun huiswerk niet meer willen maken?

Dat is natuurlijk geen gemakkelijke oefening. Wijsheid omhelst ook het zicht hebben op de eigen beperkingen en weten wanneer je best eens iemand anders raadpleegt. Maar hoe kun je weten wat je niet weet over een onderwerp waarvan je niet weet dat je onwetend bent? Zo zit het brein van veel journalisten nu eenmaal niet in mekaar: ze schrijven over alles, dus denken ze ook dat ze alles weten. Het land van de blinden waarin Eenooog koning is, met de medewerker als koning, waarin de eindredactie blind gelooft?

Of overdrijf ik? Misschien heeft dit alles alleen maar te maken met het *dédain* waarmee het mooie vak biologie in het algemeen en de kennis van fauna en flora (de biodiversiteit) in het bijzonder in het secundair onderwijs c.q. de maatschappij behandeld wordt. Vergeleken met biologie, het meest complexe van de wetenschappen, zijn de vakken chemie en fysica de simpelheid zelve, maar krijgen ze wel veel meer aandacht en uren. Bovendien loopt het

in het biologie-onderwijs vol met leerkrachten die niet gekwalificeerd zijn, misschien wel op papier maar dikwijls niet in de praktijk: scheikundigen, fysici, geografen, leraars L.O. en andere, die er die paar uurtjes biologie eventjes bijnemen (met mijn excuses aan diegenen die wel de moeite doen zich in te werken; ze bestaan, maar het zijn eerder uitzonderingen). Leerlingen hebben recht op een vakman/vrouw voor elk vak. Tot overmaat van ramp is precies dat onderdeel van de biologie, de 'natuurlijke historie' of kennis der natuur, dat handelt over fauna en flora (classificatie en systematiek) en hun relaties (ecologie) het enige dat niet meer in alle richtingen van het secundair onderwijs geprogrammeerd wordt. Dat was ooit anders, maar het heeft enkele jaren terug plaats moeten ruimen, inderdaad, ten voordele van chemie en fysica (blijkbaar is de industrie een betere lobbyist). Nochtans raakt precies dit programma-onderdeel aan maatschappelijk zeer relevante thema's, als natuurbehoud, landbouw, tuinieren, ruimtelijke ordening en milieuvervuiling (op lokaal en globaal niveau), gezondheid, voeding en culinaire journalistiek, om er maar een paar te noemen.

Literatuur

van Doveren, P., 2001. Wieren, groenten uit de zee. Weekend Knack, nr 43: 64-68.

Bij deze wil ik graag een oproep lanceren om mij dergelijke berichten van 'biologisch analfabetisme' uit de media te signaleren, met duidelijke bronvermelding: het knipsel of een kopie ervan uit de geschreven pers, de nodige details als het de audiovisuele pers betreft (zender, datum, naam en uur van het programma, namen van betrokkenen,...). Een aantal van de sappigste of frappantste verhalen lenen zich wellicht voor een bloemlezing af en toe. Dank bij voorbaat.

**Kapelstraat 3
9910 Ursel**